Etelä-Suomen oikeusapu-
ja edunvalvontapiiri
Porkkalankatu 13 C
00180 HELSINKI

30.4.2024

Lakivaliokunnalle

VNS 2/2024 vp Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2025–2028

ETELÄ-SUOMEN OIKEUSAPU- JA EDUNVALVONTAPIIRIN LAUSUNTO

Lakivaliokunta on pyytänyt Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiriltä lausuntoa julkisen talouden suunnitelmasta oikeusministeriön hallinnonalan osalta.

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri kiittää lakivaliokuntaa mahdollisuudesta tulla kuultavaksi ja lausuu asiasta seuraavasti.

Hallinnonalan toimintaympäristö

Oikeusjärjestelmän vakaa ja luotettava toiminta on yhteiskunnan ja kansantalouden suotuisan kehityksen perusedellytys. Oikeudenmukainen yhteiskunta perustuu luottamukseen ja yhteistoimintaan. Oikeusministeriön ydintehtävänä on huolehtia oikeusjärjestelmän ja oikeusvaltion toimivuudesta. Oikeusvaltio ja sen toimivuus eivät ole itsestään selvyyksiä, vaan niistä tulee pitää jatkuvasti huolta, muun muassa turvaamalla asianmukainen ja riittävä rahoitus.

Korkealaatuinen ja tehokas oikeuslaitos lisää hyvinvointia sekä yhteiskunnan kilpailukykyä ja hallinnon toimivuutta, minkä vuoksi riittävien resurssien turvaaminen koko oikeudenhoidon alalle on ensiarvoisen tärkeää.

Oikeusapu- ja edunvalvontapiirien toimintaympäristö

Valtioneuvoston selonteossa oikeudenhoidosta on tuotu esille keskeiset seikat siitä toimintaympäristöstä ja niistä toimintaympäristön muutoksista, jotka koskettava kaikkia oikeudenhoidon toimijoita.

Kansainvälistyminen, teknologian kehittyminen, väestönkehitys, yhteiskunnan eriarvoistuminen ja muut yhteiskunnalliset ilmiöt vaikuttavat oikeudenhoidon viranomaisten hoitamien asioiden määrään ja laatuun. Oikeusongelmat ovat monimutkaistuneet ja oikeudellisen asiantuntemuksen tarve on lisääntynyt. Viimeaikaiset toimintaympäristön muutokset pandemiasta Euroopassa käytävään sotaan ja inflaatiokehitykseen ovat sekä tuoneet yhteiskuntaan aivan uusia oikeudenhoitoa kuormittavia haasteita että syventäneet jo olemassa olevia ongelmia.

Kansainvälisen turvallisuustilanteen epävarmuus korostaa entisestään oikeudenhoi-

don toimijoiden asemaa oikeusvaltioperiaatteiden takaajana. Kansalaisten oikeusturvasta on kyettävä huolehtimaan kaikissa tilanteissa.

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiirin toive onkin, että uudet säästöt kohdennettaisiin siten, että ne kohdentuisivat mahdollisimman vähän oikeudenhoidon selonteon mukaisiin tavoitteisiin.

Julkisen sektorin toiminnan tehostaminen

Hallitusohjelman mukaisesti kehyskaudella valmistellaan ja toimeenpannaan hallinnonalojen tuottavuusohjelmat, joiden keskeisiin elementteihin kuuluu muun muassa digitalisaation hyödyntäminen ja toimitilojen käytön tehostaminen.

Valtioneuvoston selonteossa julkisen talouden suunnitelmaksi vuosille 2025–2028 on todettu, että siirtymällä ensisijaisesti digitaaliseen asiointiin sekä mahdollistamalla automaattiset viranomaispäätökset saavutetaan säästöjä ja toiminnan tehostumista.

Oikeudenhoidon selonteossa on ehdotettu toimenpiteiksi esimerkiksi oikeudenhoidon tietojärjestelmien toimintavarmuudesta huolehtimista, prosessiketjun järjestelmien yhteensopivuudesta huolehtimista ja rajapintojen lisäämistä eri toimijoiden järjestelmien välillä. Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiirin käsitys on, että erilaisilla ICT-toimintojen tehostamisilla voitaisiin saada tuottavuuden kasvua ja toiminnan tehostamista. Vaikkapa ajantasaisten tiedonhankintajärjestelmien (ChatGPT) saaminen oikeudenhoidon toimijoiden käyttöön, voisi tuoda merkittävää ajansäästöä yhä monimutkaisempien oikeudellisten asioiden ratkaisemisen apuvälineenä. Huomattavaa säästöä monestakin eri näkökulmasta tarkasteltuna toisi myös etäoikeudenkäyntien käytön merkittävä lisääminen. Kaikki edellä mainitut seikat edellyttävät sitä, että oikeudenhoidon toimijoilla olisi käytössään ajanmukaiset, varmasti toimivat työvälineet ja tietojärjestelmät.

ICT-toimintojen kehittämisellä on myös yhteys toimitilastrategian mukaiseen toimintaan ja toimitilakustannusten hillitsemiseen. Etätyö, etäoikeudenkäynnit ja asiakkaiden etäpalvelu monipuolisia ja tietoturvallisia kommunikointivälineitä käyttäen mahdollistavat asiakkaiden hyvän palvelun, vaikka asiakas ei pääsisi paikanpäälle asiaansa hoitamaan.

Säästöjen toteuttaminen toimitilojen käyttöä tehostamalla on kannatettavampaa, kuin säästöjen kohdentaminen oikeudenhoidon resursseihin, varsinkin kun otetaan huomioon, että oikeudenhoidon henkilöstön määrä on vähentynyt selvästi 2000-luvulla. Oikeudenhoidon toimintaedellytykset ja oikeudenhoidon koko toimintaketjun toimintavarmuus on turvattava kestävällä tavalla.

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri suhtautuu toimitilauudistuksiin myönteisesti edellyttäen, että julkisen hallinnon yhteisiä palvelupisteitä ja tilojen käytön tehostamista suunniteltaessa otetaan huomioon kunkin toimijan erityispiirteet.

Muuta

Oikeusapu- ja edunvalvontapiirien tehtävänä on haavoittuvimmassa asemassa olevien oikeudellisten ja taloudellisten etujen ajaminen, puolustaminen, edistäminen, valvominen ja vahvistaminen. Oikeusapu- ja edunvalvontapiirien tavoitteena on, että oikeusturvapalvelut ovat kaikkien saatavilla, kaikissa olosuhteissa. Työ oikeusapu- ja edunvalvontapiireissä on osin pahasti ruuhkautunutta ja jonot palveluihin pidentyneet. Henkilöstö on kuormittunutta ja vaihtuvuus suurta. Työvoimapula vaikeuttaa uuden henkilöstön rekrytointia.

Hyvin järjestetyillä, tuotetuilla ja resursoiduilla oikeusturvapalveluilla varmistetaan, että korkealaatuinen oikeusturva on kaikkien saatavilla ja huolehditaan oikeusvaltion toimivuudesta.

Kunnioittaen

Solas-Iloniemi Nina 91242539P

Allekirjoittaja Solas-Iloniemi Nina 91242539P
DN: cn=Solas-Iloniemi Nina 91242539P, c=FI, o=Oikeusministeriö, email=nina.solas-iloniemi@oikeus.fi
Päivämäärä: 2024.04.30 10:00:14 +03'00'

Nina Solas-Iloniemi
johtava julkinen oikeusavustaja
Helsingin oikeusaputoimisto
Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri
johtaja Marjo Kurjen sijaisena